

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор Національної
академії внутрішніх справ
доктор юридичних наук,
професор

Руслан СЕРБИН

11.09.2025 р.

ВИСНОВОК

Національної академії внутрішніх справ щодо дисертації Вовченка Руслана Анатолійовича на тему «Запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затвердженої вченою радою Національної академії внутрішніх справ від 22 вересня 2023 року протокол № 12

ВИТЯГ

з протоколу розширеного засідання кафедри кримінології та інформаційних технологій Національної академії внутрішніх справ від 28 серпня 2025 року

Присутні:

завідувач кафедри, кандидат юридичних наук, професор Левченко Ю.О. (*рецензент*), начальник відділу аспірантури та докторантури, доктор юридичних наук, професор Тихонова О.В., провідний науковий співробітник лабораторії, доктор юридичних наук, професор Копан О.В., провідний науковий співробітник лабораторії, доктор юридичних наук, старший науковий співробітник Тичина Д.М. (*науковий керівник*), професор кафедри, доктор юридичних наук, професор Джужа О.М., учений секретар вченої ради, доктор юридичних наук, професор Василевич В.В. (*рецензент*), професор кафедри, кандидат юридичних наук, професор Кулакова Н.В., професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Іващенко В.О. (*головуючий*), доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Чукаєва А.В., старший науковий співробітник, кандидат юридичних наук Бондар С.В., старший викладач, кандидат юридичних наук Пустовий О.О., доцент кафедри, доктор філософії Школьніков В.І., аспірант заочної форми навчання Вовченко Р.А.

З присутніх – 5 докторів юридичних наук та 7 кандидатів юридичних наук – фахівців за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження Вовченка Руслана Анатолійовича на тему «Запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України», поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» щодо його рекомендації до розгляду та проведення разового захисту у спеціалізованій вченій раді.

Слухали:

Доповідь здобувача ступеня доктора філософії Вовченка Р.А. на тему «Запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України», поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право».

Доповідач обґрунтував актуальність обраної теми, визначив мету, завдання, методологію та методику, охарактеризував об'єкт та предмет дослідження, виклав основні наукові положення та висновки, що виносяться на захист, вказав науково-практичну значущість роботи, зазначив про впровадження результатів дослідження.

Автором зазначено, що реалізація державної політики щодо протидії злочинності та запобігання корупції належить до пріоритетних завдань правоохоронної системи України, центральне місце в якій посідає Національна поліція України. Створення такого органу стало одним із ключових етапів модернізації правоохоронної системи країни, спрямованої на утвердження принципів верховенства права, прозорості, підзвітності та підвищення довіри суспільства до органів правопорядку.

Однак, запровадження воєнного стану в Україні, спричинене масштабною збройною агресією, суттєво трансформувало функціональне призначення та завдання Національної поліції, зокрема розширивши підтриманням правопорядку та безпеки громадян у зонах активних бойових дій, на деокупованих територіях та в прифронтових районах; протидією диверсійним групам, терористичним загрозам, колабораціонізму та мародерству, а також документуванням воєнних злочинів; контролем за дотриманням комендантської години, правил переміщення осіб та транспортних засобів, встановлених військовими адміністраціями; забезпеченням безпеки під час евакуаційних заходів, гуманітарних операцій та розмінування територій; посиленням захисту критичної інфраструктури, об'єктів енергетики, транспорту та комунікацій; документуванням воєнних злочинів та іншими.

У таких умовах підвищується ризики службових зловживань та корупційних проявів серед особового складу Національної поліції, що пов'язано з психологічним навантаженням, дефіцитом ресурсів і кризовими ситуаціями, вимагаючи прийняття швидких рішень. Зокрема, за офіційними даними у 2020–2025 рр. судами винесено обвинувальні вироки стосовно 339 поліцейських, з яких 271 (81 %) засуджено за кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності, зокрема передбачені ст. 364, 365, 366, 367, 368 КК України. У багатьох випадках службове становище працівників поліції не лише полегшує, а й прямо

сприяє вчиненню тяжких та особливо тяжких корупційних злочинів. За результатами проведеного соціологічного опитування, 66 % громадян лише частково довіряють працівникам Національної поліції України, 22 % – зовсім не довіряють, і лише 15 % респондентів зазначили про повну довіру.

Необхідно наголосити на латентності кримінальних правопорушень, що зумовлено специфікою діяльності правоохоронного органу, у тому числі й небажанням свідків повідомляти про правопорушення, а також недосконалістю самих процедур досудового розслідування. При цьому практика засвідчує, що декларативний підхід до запобігання не забезпечує належної ефективності й потребує комплексного підходу, який поєднує організаційні, виховні, правові, соціально-психологічні та інші заходи кримінологічного впливу.

У науках кримінально-правового циклу окремі питання злочинності у сфері службової діяльності розглядалося з різних наукових позицій. Концептуальні ідеї щодо розроблення системи кримінологічного впливу на неї та окремі її сегменти свого часу висловлювали представники вітчизняної кримінально-правової школи, зокрема: А. А. Бабенко, О. М. Бандурка, В. В. Бардачов, В. Є. Боднар, О. Г. Богатирьов, О. Ю. Бусол, В. В. Василевич, О. Ф. Гіда, В. В. Голіна, Б. М. Головкін, В. К. Гришук, О. М. Гумін, О. М. Джу́жа, В. М. Дрьомін, В. П. Ємельянов, О. М. Ігнатов, А. П. Закалюк, А. Ф. Зелінський, О. Г. Кальман, О. О. Кваша, О. Г. Колб, М. Г. Колодяжний, О. М. Костенко, О. Г. Кулик, Ю. О. Левченко, О. М. Литвак, А. О. Литвяк, О. М. Литвинов, В. А. Мазійчук, Н. К. Макаренко, О. А. Мартиненко, М. І. Мельник, С. А. Мозоль, Є. С. Назимко, А. А. Небитов, Ю. В. Нікітін, Ю. В. Орлов, Д. М. Тичина, В. М. Трепак, В. О. Туляков, П. Л. Фріс, С. С. Чернявський, В. В. Шаблистий, В. І. Шакун, О. Ю. Шостко, А. М. Ященко та ін.

Водночас, необхідно наголосити, що у працях зазначених вище науковців питання запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності працівників Національної поліції України не розглядалося крізь призму умов воєнного стану (саме в цей період перед правоохоронцями постали нові, нетипові завдання, суттєво розширено їх функції та повноваження, у тому числі й для працівників органів досудового розслідування у зв'язку із внесенням змін до кримінального процесуального законодавства України), які обумовили зростання професійного навантаження на поліцейських, збільшили кількість ситуацій, що потребують швидких і відповідальних рішень, й створили додаткові ризики прояву корупційної поведінки. Тому системний підхід до розробки та впровадження ефективних механізмів запобігання подібним кримінальним правопорушенням потребує опрацювання з урахуванням змін у законодавстві, основних завдань поліції у воєнний період й міжнародних стандартів організації поліцейської служби. З огляду на зазначене, об'єктивною потребою є поглиблене дослідження комплексу причин і умов, що детермінують вчинення кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності працівниками поліції саме в умовах воєнного стану, виявлення найбільш уразливих елементів у системі організації, управління та контролю, а також розробка й впровадження цілеспрямованих, сучасних запобіжних заходів, здатних мінімізувати корупційні ризики і підвищити якість виконання поліцейськими своїх функцій.

Структура та обсяг дисертації зумовлена метою і логікою дослідження та складається з анотації державною та англійською мовами, вступу, трьох розділів, які об'єднують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

По завершенню доповіді **Вовченка Р.А.** присутніми були поставлені такі запитання:

Василевич В.В.: Шановний здобувач, який передовий зарубіжний досвід запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками поліції був використаний у Вашій роботі?

Відповідь: За результатами дослідження досвіду зарубіжних країн свідчить про те, що ефективне запобігання злочинним проявам у правоохоронному секторі передбачає не лише наявність антикорупційного і галузевого законодавства, а й впровадження організаційно-управлінських, етичних і кадрових механізмів, орієнтованих на мінімізацію зловживань на всіх рівнях службової діяльності. Підтвердженням цього є існування спеціальних етичних кодексів поліцейської поведінки, програм професійної підготовки, а також інститутів незалежного контролю за діями співробітників поліції, що функціонують у США, Канаді, Великій Британії, Франції, Італії, Нідерландах, Німеччині та інших державах. Особливої уваги заслуговують програми, в яких реалізовано принципи відкритості, прозорості та підзвітності правоохоронної системи перед суспільством. Зокрема, інститути цивільного нагляду (поліцейські омбудсмени, незалежні комісії, громадські ради) та механізми повідомлення про неправомірні дії (whistleblower policies) є дієвими інструментами зменшення рівня поліцейської корупції. Успішність зарубіжних практик значною мірою пояснюється системністю та інтеграційним підходом, що передбачає комплексне поєднання кримінологічних досліджень, кримінального права, психології, організаційної поведінки та менеджменту. У цьому контексті міжнародний досвід є цінним орієнтиром для формування антикорупційних стратегій, особливо у сфері запобігання кримінальним правопорушенням у органах та підрозділах поліції, де поєднуються публічна влада, високий ступінь дискреції та специфічні службові функції. Застосування вивчених підходів в Україні сприятиме не лише підвищенню ефективності запобіжної діяльності, а й формуванню належного рівня довіри суспільства до Національної поліції як до інституції з високими стандартами професіоналізму й доброчесності.

Кришевич О.В.: Яка особливість та специфіка визначення кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України в ході Вашого дослідження?

Відповідь: Систематизація кримінологічних підходів до визначення кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України дозволила визначити зазначені діяння, як окремий, специфічний і комплексний об'єкт кримінологічного аналізу, що має істотне значення для практики запобігання. Встановлено, що службова злочинність серед працівників поліції характеризується високим ступенем суспільної небезпеки, адже такі кримінальні правопорушення безпосередньо

підривають авторитет правоохоронних органів та знижують рівень довіри громадян до державних інститутів. Особливістю зазначених злочинних проявів є їхній безпосередній зв'язок зі службовими повноваженнями поліцейських як спеціальних суб'єктів, що володіють особливими професійними знаннями та владними функціями, а також високий ступінь латентності, що спричиняється умисним приховуванням фактів як безпосередніми порушниками, так і їхнім керівництвом чи навіть потерпілими особами. Встановлено, що залежно від посади працівника поліції змінюється кримінологічна характеристика учинених кримінальних правопорушень, що свідчить про необхідність диференційованого підходу до їх аналізу та профілактики. Запропоновано класифікацію таких правопорушень з поділом на дві групи: ті, що пов'язані із загальнопрофесійною діяльністю (зловживання владою або службовим становищем, перевищення повноважень, службова підробка та недбалість) та ті, які мають суто корупційний характер (зокрема, отримання неправомірної вигоди, зловживання впливом тощо). Особистий досвід роботи щодо безпосереднього виявлення, припинення й розслідування кримінальних правопорушень, учинених у сфері службової діяльності працівниками поліції, здобутий в Державному бюро розслідувань, підтверджує актуальність та об'єктивність зроблених висновків.

Джу́жа О.М.: Шановний дисертант, поясніть які тенденції та закономірностей кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності серед працівників Національної поліції в ході Вашого дослідження?

Відповідь: З огляду на результати вивчення кримінальних проваджень, встановлено, що зареєстрована кількість таких правопорушень впала з 20 069 випадків у 2019 році до 11 617 у 2022-му (–42,1 %), а їхня частка в загальній структурі злочинності зросла з 2,9 % (2013 р.) до 5,7 % (2021 р.) і знизилася до 3,2 % у 2022-му. Водночас опитування працівників внутрішньої безпеки та ДБР виявило, що понад 72 % фахівців оцінюють рівень службової злочинності на 50 % вищим від офіційних показників, а 64 % переконані в подвоєнні реального обсягу злочинності у 2022–2024 рр. Аналогічно, серед представників громадськості переважна більшість з яких мала досвід спілкування з поліцейськими, підтвердили випадки натяків або відвертого вимагання неправомірної вигоди за позитивне вирішення поточних справ, а 41 % назвали закриття проваджень найпоширенішим видом зловживань. Тому, незважаючи на офіційне скорочення числа виявлених кримінальних правопорушень (–42,1 % між 2019 і 2022 р.), фактично їх кількість зросла за рахунок значного збільшення латентності (до 65–70 % за оцінками експертів).

Левченко Ю.О.: Шановний дисертант, які ви можете виділити основні детермінанти, що породжують та обумовлюють кримінальні правопорушення пов'язаних зі службовою діяльністю в ході Вашого дослідження?

Відповідь: За результатами аналізу матеріалів судово-слідчої практики доведено, що жодна із встановлених причин та умов, що впливають на вчинення кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності (військові, політичні, соціально-економічні, правові, організаційні, кадрові, матеріально-технічні тощо) не діє самотійно: їхня комплексна взаємодія створює сприятливе підґрунтя для злочинних проявів у поліції. Зокрема, політична нестабільність і незавершеність

належним чином розпочатої в 2015 р. реформи (в частині органів та підрозділів досудового розслідування й кримінальної поліції) сприяють 28 % корупційних випадків. Умови воєнного стану підсилюють зазначені ризики (34 % опитаних слідчих та оперативників визнають, що надмірне навантаження і нестача матеріально-технічних ресурсів прямо сприяють таким порушенням). Соціально-економічна диспропорції підштовхують в 22 % випадків, тоді ж як організаційно-управлінські недоліки та упущення проявлені у 19 % виявлених правопорушеннях. Недосконале матеріально-технічне забезпечення – ще 17 %. Кадрові проблеми і низький рівень професійної підготовки є відчутними: за нашими даними близько 24 % випускників закладів зі специфічними умовами навчання системи МВС України не вважають службу в поліції привабливим кар'єрним вибором, 65 % сумніваються в реалістичності очікувань від роботи, а 3 % взагалі негативно ставляться до обраної професії ще до першого дня служби. Водночас морально-психологічні деформації та толерантність до корупції з боку 41 % громадськості поглиблюють проблему. Правові вади – поспішні чи навпаки надмірні у часі досудові розслідування – характеризують 25 % кримінальних проваджень. Недоліки фінансового контролю й уповільнена цифровізація діяльності найчисленнішого правоохоронного органу України теж віднесено (в 30 % випадків) до основних чинників службової злочинності.

Кулакова Н.В.: Шановний дисертант, які ви можете виділити основні найбільш уразливі сегменти службового середовища причетних до кримінальних правопорушень?

Відповідь: Класифікація поліцейських, причетних до кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності, що базується не лише на їхній належності до структурних підрозділів, а й на професійних компетенціях, рівнях залучення та ролях у злочинних схемах, дала змогу точніше окреслити механізми формування організованих груп та злочинних організацій у поліції й виокремити найбільш уразливі сегменти службового середовища. Керівники структурних підрозділів становлять ядро організованої службової злочинності: так, володіючи знаннями правоохоронних процедур і конспіративними навичками, зазвичай, інтегрують у протиправну діяльність як підлеглих, так і зовнішніх контрагентів. Їхні рішення формують вертикаль впливу, що обумовлює високу латентність і стійкість груп. Виконавці та допоміжний персонал (55–60 %) забезпечують функціонування злочинних схем (поборів) на щоденному рівні. Лояльність до керівників, страх дисциплінарних наслідків і корпоративний тиск роблять їх найбільш чисельним, проте керованим ресурсом злочинної діяльності. Зовнішні сприяючі суб'єкти (до 15 %) – каналізують фінансові потоки та, використовуючи особисті зв'язки, трансформують окремі правопорушення у стійкі корупційні схеми (як свідчить практика, зростання частки колишніх правоохоронців в адвокатурі посилює ризик різного роду неправомірних домовленостей чи неформального впливу на поліцейських); «випадкові» учасники (5–10 %). Сукупний аналіз доводить, що керівники та зовнішні сприяючі суб'єкти, формують і підтримують корупційні вертикалі, тоді як виконавці забезпечують їхню повсякденну реалізацію. Виявлення та нейтралізація організованої злочинної активності в Національній поліції потребують концентрованої уваги на

цих групах і врахування їхніх специфічних характеристик при розробленні превентивних заходів.

Тихонова О.В.: Шановний дисертант, які ви можете виділити спеціально-кримінологічні заходи запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України?

Відповідь: Нами було запропоновано авторський проєкт плану спеціально-кримінологічного та індивідуально-профілактичного запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України. Представлений план інтегрує багаторівневу профілактику, охоплюючи як інституційний, так і організаційний рівні. До ключових інституційних заходів віднесено чіткий розподіл повноважень між суб'єктами запобігання та підвищення ефективності відомчого контролю. На організаційному рівні акцент зроблено на впровадженні сучасних методів управління ризиками: створення єдиної уніфікованої системи збору та аналізу статистичної інформації, розширення практики застосування поліграфологічних досліджень, впровадження психодіагностичних методик при доборі кадрів, а також профілактичну ротацию керівників, антикорупційні тренінги й посилення роботи підрозділів внутрішньої безпеки. Окрему увагу приділено підвищенню прозорості та комунікації з суспільством через систематичне інформування громадськості, відкритість результатів боротьби з корупцією та функціонування анонімних каналів повідомлення про кримінальні правопорушення (або про такі, що готуються). Індивідуально-профілактична складова проєкту передбачає цілеспрямовану роботу з поліцейськими в групі потенційного ризику: своєчасне виявлення і відсторонення осіб з негативними характеристиками, формування кадрового резерву із доброчесних співробітників, психологічне консультування та рання корекція поведінки, а також постійний моніторинг доходів та витрат та правильності заповнення декларацій. З числа новітніх та ефективних засобів запобігання виокремлено електронні системи контролю службових рішень, автоматизований облік переміщень і контактів поліцейських у службових цілях, а також інтеграція штучного інтелекту у діяльність поліції.

Після відповідей на запитання було озвучено висновок наукового керівника – **доктора юридичних наук, професора – Тичини Д.М.**

Як показав аналіз змісту наукової розробки, вибрана дисертантом тема дослідження є досить актуальною та такою, що представляє теоретико-прикладне значення. Відсутність комплексного аналізу теоретичних положень та практичних проблем запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України, а також формування пропозицій, спрямованих на удосконалення запобігання цим кримінальним правопорушенням, підвищення ефективності існуючих форм і методів запобігання таким кримінальним правопорушенням, визначення чинників, які впливають на відтворення (поширення) кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності дозволили наголосити на довгострокових, які визначають фактори службової злочинності в умовах

погіршенням криміногенної обстановки, що обумовлена недоліками превентивної діяльності, підтверджують актуальність і своєчасність виділення та розроблення напрямів підвищення ефективності заходів спеціально-кримінологічного запобігання досліджуваним кримінальним правопорушенням та рекомендації щодо удосконалення взаємодії підрозділів Національної поліції України з іншими суб'єктами запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються у сфері службової діяльності працівниками правоохоронних органів в Україні.

Вищеназвані аспекти і обумовили актуальність та необхідність дослідження та розробки ефективних запобіжних заходів цього негативного явища в Україні.

Для досягнення поставленої мети і завдань цієї дисертації Вовченко Р.А. правильно визначив об'єкт, предмет і методи дослідження, які уміло використав при вирішенні конкретних проблем теоретичного та практичного характеру у своїй дисертації.

Дисертант має достатній загальний рівень розвитку та професійно грамотно володіє вибраним арсеналом дослідження, що в кінцевому результаті, дозволило логічно сформулювати наукову новизну цієї розробки, а саме: за своїм змістом та структурою дисертація є одним із перших у вітчизняному кримінальному праві та кримінології комплексним дослідженням запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України.

Конкретний внесок дисертанта в наукову розробку окреслених положень полягає в обґрунтуванні пропозицій та рекомендацій, що містять елементи наукової новизни й мають теоретичне та практичне значення, зокрема: 1) розроблені кримінологічні заходи запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції, які ґрунтуються на кримінально-правовій (відповідно до ознак службових зловживань) та кримінологічній (стан та тенденції злочинності у сфері службової діяльності, причини та умови, особа-працівника Національної поліції) характеристиках й включають науково обґрунтовані правові, організаційні, інформаційно-аналітичні й поведінкові інструменти, спрямовані на моніторинг службової діяльності, виявлення та нейтралізацію криміногенних чинників, прийняття на цій основі уповноваженими суб'єктами рішень на загальносоціальному, спеціально-кримінологічному й індивідуально-профілактичному рівнях; 2) визнано перспективним для впровадження у правозастосовну практику підрозділів внутрішньої безпеки кращих антикорупційних практик заснованих на проактивній моделі діяльності раннього попередження та ризик-менеджменту, з наділенням таких підрозділів негласними, аналітичними, дисциплінарними та процесуальними повноваженнями, з правовою можливістю: залучення до перевірок громадськості, а до викриттів – інсайдерів; застосування фінансового моніторингу, поліграфа та прихованого аудіо-/відеоспостереження; використання методів профілактичного тестування на доброчесність (integrity testing); впровадження «аналітичного профілю ризику»; 3) аналіз показників офіційної статистики упродовж 2019–2024 рр. дозволив встановити тенденції кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності в органах Національної поліції (багатовекторність зниження реєстрації в умовах

воєнного стану (до –42% у 2022–2023 рр.), що свідчить про суттєве зростання латентності (до 65–70%); територіальна диспропорція (близько 40% кримінальних протиправних проявів зафіксовано в Київській та Одеській областях)), а також обґрунтувати наявність трирівневої структури службової злочинності (верхній, середній, низовий), кожен із яких зумовлює вибір не лише галузевих, а й диференційованих (міжгалузевих) заходів запобігання; 4) запропоновані загальносоціальні заходи запобігання з практичною реалізацією у *Програмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України*, яка передбачає консолідацію зусиль органів державної влади, місцевого самоврядування, правоохоронних структур, представників громадянського суспільства та населення загалом на засадах партнерства, відкритості та довіри; створення єдиного превентивного механізму, який об'єднує нормативно-правові інструменти і практичні дії, спрямовані на своєчасне виявлення та усунення причин і умов вчинення кримінальних правопорушень у службовій діяльності поліцейських, впровадження новітніх методик і технологій антикорупційного контролю й моніторингу професійної поведінки особового складу поліції, що уможливорює ранню діагностику криміногенних ризиків, запобігає виникненню організованих злочинних груп у поліції та створює належні передумови для формування високих стандартів службової етики й морально-психологічного клімату, які відповідають кращим європейським практикам і стандартам правоохоронної діяльності в демократичній державі; 5) науково доведено доцільність запровадження до практики реалізації спеціально-кримінологічних та індивідуально-профілактичних заходів запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції системно-функціонального підходу, який базується на врахуванні взаємозв'язку і взаємозалежності інституційного та організаційного рівнів запобігання, дозволяючи здійснювати ранню діагностику криміногенних факторів і ризиків, впроваджувати інноваційні засоби контролю службової поведінки (електронні системи моніторингу прийнятих рішень, автоматизований облік переміщень і контактів співробітників), інтегрувати сучасні інформаційно-аналітичні технології та штучний інтелект у запобіжну діяльність поліції, що в комплексі гарантує значне посилення ефективності запобігання службовим правопорушенням, знижує рівень корупційних ризиків у правоохоронній діяльності та формує високі стандарти доброчесності працівників поліції, які відповідають міжнародним і європейським рекомендаціям щодо професійної етики та протидії корупції у державному секторі.

Протягом роботи над дисертацією, змінювалося, у тому числі за вказівками наукового керівника, змістовне наповнення більшої частини її розділів та підрозділів. При цьому дисертантом було проведено необхідний обсяг роботи з опрацювання значного переліку наукових, законодавчих та інших джерел за темою дослідження. Робота містить нові наукові положення й науково обґрунтовані результати в галузі кримінології, що в сукупності розв'язують важливе науково-прикладне завдання.

Зміст дисертації цілком відповідає заявленій дисертантом науковій спеціальності, робота пройшла належну апробацію. Дисертація є самостійною, завершеною роботою. Дослідження виконано зрозумілою, юридично і літературно грамотною мовою.

Оформлення дисертації загалом відповідає встановленим МОН України вимогам, тому автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» і може бути рекомендована до разового захисту у спеціалізованій вченій раді.

Після цього слово було надано **рецензентам** наукової праці:

Кандидат юридичних наук, професор Левченко Ю.О. відзначив, що тема дисертаційного дослідження Вовченка Р.А. безумовно є актуальною та зумовлена тим, що Конституція України закріпила, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави». Захист такого основного права є головним завданням держави та правоохоронних органів. У сучасних умовах особливу вагу мають заходи, спрямовані на посилення державної влади, відновлення довіри громадян до неї, забезпечення більшої ефективності, обґрунтованості та відповідальності у діяльності державного механізму.

Невід'ємною умовою підвищення надійності правоохоронної системи країни в умовах реальної війни та умов воєнного стану, стримування та протидії злочинності, запобігання кримінальним правопорушенням є докорінне покращення якості роботи їх працівників. Саме високі морально-вольові якості, свідоме дотримання правових приписів у своїй діяльності та власній поведінці, повсякденне зацікавлене ставлення до реального забезпечення конституційних прав і свобод громадян гарантують належний правопорядок і внутрішню безпеку в країні.

Водночас, у зв'язку з військовою агресією проти України, проявами сепаратизму, намаганнями створення терористичних організацій, значним збільшенням кількості засобів ураження в незаконному обігу, спостерігається зростання рівня особливо тяжких кримінальних правопорушень, вчинених у складі банд, організованих груп (злочинних організацій), в тому числі з використанням вогнепальної зброї. Поглиблення корупції та злочинності у правоохоронних структурах, включаючи так званих «злочинців у законі», також є проблемою. Насильницька злочинність та особи, які організовують та координують її, формують в Україні типове для пострадянського простору злочинне середовище з власними кодексами поведінки, сталими кримінальними традиціями, високим рівнем організованості, ієрархічності, закритості та конспірації. На жаль, такі протиправні прояви не оминули й силову, правоохоронну сферу. З урахуванням ослаблення контролю за кордоном, політичних конфліктів та сповільнення реформ у правоохоронній сфері, органи правопорядку не мають достатніх засобів для запобігання насильницькій злочинності. Тому офіційні статистичні дані, які свідчать про зниження рівня зареєстрованої злочинності, не відображають реальну ситуацію, а є наслідком

неконтрольованої інституційної експансії насильницького злочинного середовища на суспільство та на політичні, економічні, культурні та соціальні процеси.

Констатується, що усунення основних причин й умов, що обумовлюють вчинення кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності серед працівників поліції на військові (умови воєнного стану, надмірне навантаження, нестача ресурсів), політичні (незавершеність реформи поліції, політична нестабільність), соціально-економічні (диспропорції у регіональному розвитку, низький рівень заробітних плат), організаційно-правові (управлінські недоліки, недостатній фінансовий контроль, повільна цифровізація службової діяльності) та морально-професійні (кадрові проблеми, низька мотивація та професійна підготовка працівників поліції, психологічні деформації, толерантність суспільства до корупції), що дозволило довести, що збройний конфлікт і запровадження воєнного стану значною мірою поглибили дію всіх без винятку детермінантів, зокрема через втрату кадрового потенціалу внаслідок мобілізації, психологічну втому, невпевненість у майбутньому, істотне зниження рівня соціального забезпечення і додаткове навантаження поліції не притаманними їй військовими й гуманітарними функціями, що створило принципово нові ризики вчинення службових правопорушень.

Надана кримінологічна оцінка та характеристика поліцейського, який вчиняє кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності, з виокремленням соціально-демографічних, статусно-рольових, морально-психологічних характеристик, з розподілом на професійні групи (оперативні працівники, слідчі й дізнавачі, патрульні поліцейські) і за рівнем участі в організованих кримінальних схемах (керівники структурних підрозділів, виконавці та допоміжний персонал, зовнішні сприяючі суб'єкти, «випадкові» учасники), що дало змогу поглибити розуміння механізмів формування службової злочинності та її організаційних форм у Національній поліції України, уточнити роль керівників і зовнішніх суб'єктів як основних організаторів кримінальної активності, а також виконавців – як ресурсної бази, що забезпечує функціонування повсякденних злочинних практик, що особливо посилилось в умовах воєнного стану та збройного конфлікту, коли мобілізація досвідчених кадрів, залучення поліцейських до нетипових військово-гуманітарних завдань, збільшення рівня навантаження й морально-психологічне виснаження створили додаткові можливості для втягнення працівників поліції у злочинну діяльність та її латентізацію.

Дисертація, поряд з іншими науковими розвідками, є одним із перших в Україні дослідженням, в якому на основі комплексної кримінологічної характеристики та вивчення матеріалів кримінальних проваджень і судової практики запропоновано шляхи запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України. Сформульовані положення і рекомендації надали можливість отримати систему теоретичних поглядів на стан, тенденції і перспективи розвитку цього напрямку та запропонувати конкретні шляхи їх реалізації в практичній діяльності. У дисертації обґрунтовано низку нових важливих положень, висновків і рекомендацій, що мають важливе теоретичне та практичне значення.

Структура дисертаційного дослідження, запропонована дисертантом, в цілому, є логічно побудованою та ґрунтується на комплексному підході до

аналізу проблем запобігання кримінальних правопорушень. Розділи дисертації поєднані загальною метою дослідження і в них, відповідно до плану дослідження, розкривається його об'єкт і предмет. Нові положення, висновки і рекомендації, що висувуються в дисертації, в роботі обґрунтовуються, у першу чергу, за допомогою цілої низки методологічних принципів та методів. Вміло застосована автором методологія наукового пошуку є традиційною для науки кримінології.

Емпіричну базу дослідження становлять зведені дані вивчення 102 кримінальних проваджень зареєстрованих в Єдиному реєстрі досудових розслідувань (ЄРДР) за фактом кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності учинених працівниками Національної поліції України (ст. 364, 365-2, 366, 366-2, 366-3, 367, 368, 368-4, 368-5, 369, 369-2 КК України) упродовж 2019–2024 рр. (з усіх регіонів країни) та 90 вироків, винесених судами України щодо цих кримінальних правопорушень, а також інших, пов'язаних зі службовою злочинністю в правоохоронних органах України зокрема, передбачених ст. 371-376 КК України; результати опитувань (серед 179 респондентів – 37 прокурорів, 56 детективів та 86 представників громадськості); аналітичні звіти та узагальнення Офісу Генерального прокурора, ДБР, СБУ, ДВБ Національної поліції України, НАЗК, Державної судової адміністрації України та ряду громадських організацій («Центр протидії корупції», «Transparency International», «Стопкор»). Напрацюванням дисертації стали результати практичної діяльності автора в Державному бюро розслідувань.

Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації, відображено в 7 наукових публікаціях, з яких чотири статті – у виданнях, що включені МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, три у збірниках тез наукових доповідей, які оприлюднені на науково-практичних конференціях і під час проведення круглого столу (2021–2025 рр.).

Аналіз змісту роботи свідчить про те, що в результаті проведеного дослідження дисертанту вдалося вирішити поставлені задачі та отримати нові, поглиблені для науки результати. Сформульовані дисертантом наукові положення, висновки і рекомендації обґрунтовані. Вивчення дисертаційного дослідження свідчить про самостійність проведеного дослідження, його актуальність і достатній науковий рівень, суттєве теоретичне і практичне значення. Висновки і узагальнення, яких дійшов автор, успішно можуть використовуватись і надалі у науково-дослідній, правотворчій, правоохоронній сфері та освітньому процесі.

Викладене вище дає підстави для остаточного висновку про те, що дисертаційне дослідження Вовченка Руслана Анатолійовича на тему «Запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України», подане на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 може бути рекомендоване до разової спеціалізованої вченої ради для

попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії.

Кандидат юридичних наук, доцент Антошук А.О. відзначив, що тема дисертаційного дослідження Вовченка Р.А. на тему «Запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України» безумовно є актуальною, оскільки неправомірне поведінка працівників правоохоронних органів не тільки викликає негативний суспільний резонанс, а й підриває засади правової держави, перешкоджає побудові громадянського суспільства, реалізації принципу рівності всіх перед законом, заінтересованості населення у підтриманні правопорядку, мотивації поваги до закону. Правопорушення працівників Національної поліції України торкаються інтересів багатьох громадян, оскільки сприяють формуванню моральних деформацій, які мають істотний криміногенний потенціал.

Обґрунтовано, що за таких обставин винятково важливого значення набуває вдосконалення теоретичних, правових та організаційних засад запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками правоохоронних органів. Зазначені проблеми неможливо вирішити без урахування наукових розробок, що дасть змогу окреслити напрями для подальшого їх дослідження. Констатовано, що наявні на сьогодні в галузевій юридичній науці теоретичні розробки зробили значний внесок у розвиток кримінологічного забезпечення запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України. Їхній науковий вклад у розроблення цієї проблематики є беззаперечним.

З позитивного боку слід відмітити, що основою дисертації є зведені дані вивчення 102 кримінальних проваджень зареєстрованих в Єдиному реєстрі досудових розслідувань (ЄРДР) за фактом кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності учинених працівниками Національної поліції України (ст. 364, 365-2, 366, 366-2, 366-3, 367, 368, 368-4, 368-5, 369, 369-2 КК України) упродовж 2019–2024 рр. (з усіх регіонів країни) та 90 вироків, винесених судами України щодо цих кримінальних правопорушень, а також інших, пов'язаних зі службовою злочинністю в правоохоронних органах України зокрема, передбачених ст. 371-376 КК України; результати опитувань (серед 179 респондентів – 37 прокурорів, 56 детективів та 86 представників громадськості); аналітичні звіти та узагальнення Офісу Генерального прокурора, ДБР, СБУ, ДВБ Національної поліції України, НАЗК, Державної судової адміністрації України та ряду громадських організацій («Центр протидії корупції», «Transparency International», «Стопкор»).

З аналізу дисертації видно, що автор детально дослідив особливості, стан та динаміку кримінальних правопорушень, що вчиняються у сфері у сфері службової діяльності, характеристику осіб, які вчинили досліджувані кримінальні правопорушення, що дало можливість здійснити їх подальшу типологію та на її основі розробити заходи запобігання.

Особливої уваги запропоновано автором дворівневу типологію поліцейських, схильних до службової злочинності, яка синтезує мотиваційні особливості злочинців і реальний ступінь суспільної небезпеки їхніх діянь. Виокремлено по-перше, послідовно-корисливий тип (приблизно 35% вибірки) – зазвичай, це

працівники, для яких протиправна поведінка є систематичною й раціональною, обґрунтованою прагненням стабільного особистого збагачення (такі особи знають основні положення законодавства й процесуальні «лазівки», володіють навичками конспірації та здатні виправдовувати вчинене труднощами служби або вадами системи); по-друге, нейтрально-корисливий тип (орієнтовно 52%) складають поліцейські, які не мають стійкої криміногенної домінанти, однак порушують закон під впливом службової доцільності, корпоративного тиску чи ситуативної вигоди. Для них характерне психологічне самозаспокоєння за схемою «так роблять усі» чи «ніхто не постраждає», що знижує поріг відчуття особистої відповідальності. Неправомірні вигоди, службова недбалість, разові підробки документів або перевищення повноважень – типові прояви злочинної поведінки цієї групи. Дослідження засвідчило, що за відсутності невідворотної відповідальності 22% нейтрально-корисливих співробітників еволюціонують у послідовно-корисливих.

Схвалює на підтримку запропонований проєкт комплексного плану заходів з адресною профілактичною роботою щодо конкретних співробітників поліції, схильних до правопорушень. Основні напрямки цієї роботи включають виявлення «ризикованих» категорій працівників (осіб з негативними характеристиками чи схильностями); своєчасне усунення зі служби осіб, непридатних до виконання службових обов'язків (або переведення на інші менш відповідальні посади); формування та підтримання кадрового резерву з числа доброчесних співробітників для заміщення керівних посад; індивідуальне консультування і виховна робота з поліцейськими, які потрапили в групу ризику, з метою ранньої корекції поведінки. Особливу увагу було приділено засобам фінансового та індивідуального контролю: регулярному моніторингу способу життя і матеріального стану працівників (для виявлення технічних помилок чи невідповідностей, що можуть свідчити про приховані доходи чи іншого роду правопорушення) та цільовому застосуванню поліграфа при індивідуальних перевірках, зокрема, службових розслідувань. Своєю чергою, застосування сучасних психологічних та технічних методів діагностики дозволить своєчасно діагностувати і нейтралізувати формування злочинних намірів у конкретних осіб. Таким чином, індивідуально-профілактична складова плану спрямована на упередження персональної злочинної поведінки через роботу з кожним потенційно проблемним працівником.

Слід також відмітити, що обрана автором структура дисертації дозволила послідовно і системно проаналізувати широкий спектр проблем, які стосуються питань запобігання кримінальних правопорушень, що вчиняються у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України. Під час розподілу основного тексту за розділами (підрозділами) дисертації автором дотримано правил пропорційності, взаємовиключення і неперервності. Матеріал викладено послідовно, в основному правильно, співвідносячи загальні та конкретні питання, сформулювало необхідні наукові дефініції.

Результати дисертації апробовано у виступах на науково-теоретичних конференціях та опубліковано у наукових фахових виданнях України, що свідчить про їх новизну та актуальність.

Викладене вище дає підстави для остаточного висновку про те, що дисертаційне дослідження Вовченка Руслана Анатолійовича на тему «Запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України», відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 та може бути рекомендоване до разової спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії.

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Кандидат юридичних наук Бондар С.В. відзначив, що для дослідження обрана актуальна тема, яка має велике теоретичне і практичне значення у запобіганні кримінальним правопорушенням, що вчиняються у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України.

Питання плану сформульовані таким чином, що загалом охоплюють основні аспекти теми дослідження і обумовлюють розкриття теми. Автор використав достатню кількість джерел. Тема роботи актуальна, зміст роботи вказує на те, що дисертант загалом успішно вирішив ті завдання, які він ставив перед собою. Наукова новизна отриманих результатів складається з оригінальних підходів здобувача до вирішення теоретичних і практичних питань, що пов'язані з концептуальними теоретичними та практичними засадами запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України.

У дослідженні проаналізована відповідна статистика та відомості з кримінальних проваджень стосовно досліджуваної проблематики. Автор правильно визначив основні напрями своїх досліджень. Вдало обрана методологія дослідження надала можливість дисертанту повністю досягти поставленої мети.

Враховуючи вищевикладене, дисертація Вовченка Руслана Анатолійовича на тему «Запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України» відповідає вимогам, які пред'являються до дисертації, та може бути рекомендована до разового захисту у спеціалізованій вченій раді для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії.

Кандидат юридичних наук, доцент Чукаєва А.В. у своєму виступі підтримала попередніх доповідачів, акцентувала увагу на глибокому змісті авторських визначень і висновків. Відзначила, що дисертаційне дослідження є теоретично і практично значущим. Підкреслила, що у процесі доповіді головних положень дисертаційного дослідження, а також під час відповідей на запитання, Вовченка Р.А. продемонстрував знання нормативних та доктринальних джерел, на підставі яких була підготовлена дисертаційна робота, вміння їх узагальнювати, аналізувати, формулювати власні висновки.

У підсумку, дисертація Вовченка Руслана Анатолійовича на тему «Запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності, що

вчиняються працівниками Національної поліції України» відповідає вимогам, які ставляться до дисертації, та може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Вовченка Руслана Анатолійовича «Запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України»

Обґрунтування вибору теми дослідження. Актуальність теми дослідження обумовлюється тим, що реалізація державної політики щодо протидії злочинності та запобігання корупції належить до пріоритетних завдань правоохоронної системи України, центральне місце в якій посідає Національна поліція України. Створення такого органу стало одним із ключових етапів модернізації правоохоронної системи країни, спрямованої на утвердження принципів верховенства права, прозорості, підзвітності та підвищення довіри суспільства до органів правопорядку.

Однак, запровадження воєнного стану в Україні, спричинене масштабною збройною агресією, суттєво трансформувало функціональне призначення та завдання Національної поліції, зокрема розширивши підтриманням правопорядку та безпеки громадян у зонах активних бойових дій, на деокупованих територіях та в прифронтових районах; протидією диверсійним групам, терористичним загрозам, колабораціонізму та мародерству, а також документуванням воєнних злочинів; контролем за дотриманням комендантської години, правил переміщення осіб та транспортних засобів, встановлених військовими адміністраціями; забезпеченням безпеки під час евакуаційних заходів, гуманітарних операцій та розмінування територій; посиленням захисту критичної інфраструктури, об'єктів енергетики, транспорту та комунікацій; документуванням воєнних злочинів та іншими.

У таких умовах підвищується ризики службових зловживань та корупційних проявів серед особового складу Національної поліції, що пов'язано з психологічним навантаженням, дефіцитом ресурсів і кризовими ситуаціями, вимагаючи прийняття швидких рішень. Зокрема, за офіційними даними у 2020–2025 рр. судами винесено обвинувальні вироки стосовно 339 поліцейських, з яких 271 (81 %) засуджено за кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності, зокрема передбачені ст. 364, 365, 366, 367, 368 КК України. У багатьох випадках службове становище працівників поліції не лише полегшує, а й прямо сприяє вчиненню тяжких та особливо тяжких корупційних злочинів. За результатами проведеного соціологічного опитування, 66 % громадян лише частково довіряють працівникам Національної поліції України, 22 % – зовсім не довіряють, і лише 15% респондентів зазначили про повну довіру.

Необхідно наголосити на латентності кримінальних правопорушень, що зумовлено специфікою діяльності правоохоронного органу, у тому числі й небажанням свідків повідомляти про правопорушення, а також недосконалістю

самих процедур досудового розслідування. При цьому практика засвідчує, що декларативний підхід до запобігання не забезпечує належної ефективності й потребує комплексного підходу, який поєднує організаційні, виховні, правові, соціально-психологічні та інші заходи кримінологічного впливу.

У науках кримінально-правового циклу окремі питання злочинності у сфері службової діяльності розглядалося з різних наукових позицій. Концептуальні ідеї щодо розроблення системи кримінологічного впливу на неї та окремі її сегменти свого часу висловлювали представники вітчизняної кримінально-правової школи, зокрема: А. А. Бабенко, О. М. Бандурка, В. В. Бардачов, В. Є. Боднар, О. Г. Богатирьов, О. Ю. Бусол, В. В. Василевич, О. Ф. Гіда, В. В. Голіна, Б. М. Головкін, В. К. Гришук, О. М. Гумін, О. М. Джу́жа, В. М. Дрьомін, В. П. Ємельянов, О. М. Ігнатов, А. П. Закалюк, А. Ф. Зелінський, О. Г. Кальман, О. О. Кваша, О. Г. Колб, М. Г. Колодяжний, О. М. Костенко, О. Г. Кулик, Ю. О. Левченко, О. М. Литвак, А. О. Литвяк, О. М. Литвинов, В. А. Мазійчук, Н. К. Макаренко, О. А. Мартиненко, М. І. Мельник, С. А. Мозоль, Є. С. Назимко, А. А. Не́битов, Ю. В. Нікі́тін, Ю. В. Орлов, Д. М. Тичина, В. М. Трепак, В. О. Туляков, П. Л. Фріс, С. С. Чернявський, В. В. Шаблистий, В. І. Шакун, О. Ю. Шостко, А. М. Ященко та ін.

Водночас, необхідно наголосити, що у працях зазначених вище науковців питання запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності працівників Національної поліції України не розглядалося крізь призму умов воєнного стану (саме в цей період перед правоохоронцями постали нові, нетипові завдання, суттєво розширено їх функції та повноваження, у тому числі й для працівників органів досудового розслідування у зв'язку із внесенням змін до кримінального процесуального законодавства України), які обумовили зростання професійного навантаження на поліцейських, збільшили кількість ситуацій, що потребують швидких і відповідальних рішень, й створили додаткові ризики прояву корупційної поведінки. Тому системний підхід до розробки та впровадження ефективних механізмів запобігання подібним кримінальним правопорушенням потребує опрацювання з урахуванням змін у законодавстві, основних завдань поліції у воєнний період й міжнародних стандартів організації поліцейської служби. З огляду на зазначене, об'єктивною потребою є поглиблене дослідження комплексу причин і умов, що детермінують вчинення кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності працівниками поліції саме в умовах воєнного стану, виявлення найбільш уразливих елементів у системі організації, управління та контролю, а також розробка й впровадження цілеспрямованих, сучасних запобіжних заходів, здатних мінімізувати корупційні ризики і підвищити якість виконання поліцейськими своїх функцій.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обраний науковий напрям сформовано з урахуванням сучасних міжнародних та національних стратегічних орієнтирів щодо запобігання кримінальним правопорушенням, удосконалення системи кримінального правосуддя та зміцнення верховенства права й узгоджується з положеннями Кіотської декларації про зміцнення потенціалу у сфері запобігання злочинності та правосуддя (ухваленої на Чотирнадцятому Конгресі ООН з питань запобігання

злочинності та кримінального правосуддя, м. Кіото, Японія, 2021 р.), а також Стратегії боротьби з організованою злочинністю, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 р. № 1126. Крім того, дослідження відповідає ключовим завданням, визначеним у Комплексному стратегічному плані реформування органів правопорядку як складової сектора безпеки і оборони України на 2023–2027 роки (Указ Президента України від 11 травня 2023 р. № 273/2023), Тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок МВС України на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 р. № 454), 2025–2029 роки (наказ МВС України від 21 травня 2024 р. № 326), Основних напрямках наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки (рішення Вченої ради від 21 листопада 2020 р., протокол № 23) та 2025–2029 роки (рішення Вченої ради від 30 грудня 2024 р., протокол № 25)

Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ 22 вересня 2023 року (протокол № 12).

Мета і завдання дослідження. *Метою* роботи є формування кримінологічних засад запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України з розробленням пропозицій і рекомендацій, спрямованих на удосконалення законодавства та правозастосовної практики.

Для досягнення зазначеної мети було поставлено такі *завдання*:

- з'ясувати сучасний стан наукового розроблення проблем запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України;

- систематизувати кримінологічні підходи до визначення кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України;

- дослідити міжнародно-правові засади й зарубіжний досвід запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються поліцейськими.

- охарактеризувати сучасний стан та тенденції кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України;

- виокремити причини та умови, що впливають на вчинення кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності працівниками поліції;

- визначити кримінологічно значущі ознаки поліцейських, які вчиняють кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності;

- сформулювати концептуальне бачення загальносоціальних заходів запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України;

- розробити спеціально-кримінологічні та індивідуально-профілактичні заходи запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у діяльності правоохоронних органів України.

Предмет дослідження – запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та вирішення обумовлених нею задач використовувались такі методи:

загальнонаукові: діалектичний та формально-логічний (методи аналізу й синтезу, індукції, дедукції, абстрагування, узагальнення, аналогії) – для комплексного аналізу теоретико-правових засад запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України, визначення взаємозв'язку між кримінологічними явищами, історичними тенденціями, особливостями нормативного регулювання (розділ 1, підрозділи 2.2, 2.3); *системний* – дозволив дослідити злочинність у сфері службової діяльності працівників Національної поліції України як складний феномен із взаємопов'язаними рівнями (інституційним, індивідуальним, правовим), що сприяло глибшому розумінню кримінологічної характеристики кримінальних правопорушень (підрозділи 1.2, 2.1, 2.3, розділ 3); *структурно-функціональний* – для визначення структурних елементів кримінальних правопорушень, їх класифікації та розробки заходів запобігання (розділ 2, підрозділи 3.1–3.2).

спеціальні: історико-правовий – застосовувався для дослідження етапів формування наукових підходів і законодавства щодо запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності, а також аналізу змін у правозастосовній практиці в ретроспективному аспекті (підрозділи 1.1, 1.2, 3.1); *порівняльно-правовий* (компаративістський) – для аналізу міжнародно-правових стандартів і зарубіжного досвіду запобігання кримінальним правопорушенням поліцейських, а також оцінки можливостей впровадження кращих світових практик в Україні (підрозділи 1.3, 3.2); *моделювання* – під час розробки моделей запобіжних і профілактичних заходів у діяльності поліції, формулювання пропозицій щодо удосконалення законодавства, а також для створення системи оцінювання ефективності профілактики правопорушень (підрозділи 3.1, 3.2); *логіко-юридичний* – сприяв структуруванню наукових висновків, розробці нормативно-правових ініціатив, формуванню програм і планів заходів у контексті досліджуваної тематики (розділ 3); *контент-аналіз* – для опрацювання звітів правоохоронних органів, матеріалів в медіа, наукових публікацій з узагальненням та інтерпретацією результатів дослідження (підрозділи 2.1–2.3, 3.1, 3.2); *соціологічні* методи (анкетування, інтерв'ювання, спостереження) – для вивчення та аналізу думок респондентів, експертів, практичних працівників правоохоронних органів та громадськості щодо ефективності заходів запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності (розділ 2, підрозділи 3.1, 3.2); *статистичний* – для обробки емпіричних даних, аналізу офіційної статистики щодо динаміки та структури кримінальних правопорушень учинених у сфері службової діяльності працівниками поліції (підрозділи 2.1–2.3, 3.1).

Емпіричну базу дослідження становлять зведені дані вивчення 102 кримінальних проваджень зареєстрованих в Єдиному реєстрі досудових

розслідувань (ЄРДР) за фактом кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності учинених працівниками Національної поліції України (ст. 364, 365-2, 366, 366-2, 366-3, 367, 368, 368-4, 368-5, 369, 369-2 КК України) упродовж 2019–2024 рр. (з усіх регіонів країни) та 90 вироків, винесених судами України щодо цих кримінальних правопорушень, а також інших, пов'язаних зі службовою злочинністю в правоохоронних органах України зокрема, передбачених ст. 371-376 КК України; результати опитувань (серед 179 респондентів – 37 прокурорів, 56 детективів та 86 представників громадськості); аналітичні звіти та узагальнення Офісу Генерального прокурора, ДБР, СБУ, ДВБ Національної поліції України, НАЗК, Державної судової адміністрації України та ряду громадських організацій («Центр протидії корупції», «Transparency International», «Стопкор»). Під час збору та узагальнення матеріалів практики і визначення ключових аспектів обраної тематики дослідження використовувався й особистий досвід роботи автора в ДБР.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших монографічних досліджень в якому реалізовано теоретико-правовий підхід до формування кримінологічних засад запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України в умовах збройного конфлікту й воєнного стану, що обумовили зростання професійного навантаження на працівників Національної поліції України й створили додаткові корупційні ризики. Найсуттєвішими з них вважаються наступні положення:

вперше:

– розроблені кримінологічні заходи запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції, які ґрунтуються на кримінально-правовій (відповідно до ознак службових зловживань) та кримінологічній (стан та тенденції злочинності у сфері службової діяльності, причини та умови, особа-працівника Національної поліції) характеристиках й включають науково обґрунтовані правові, організаційні, інформаційно-аналітичні й поведінкові інструменти, спрямовані на моніторинг службової діяльності, виявлення та нейтралізацію криміногенних чинників, прийняття на цій основі уповноваженими суб'єктами рішень на загальносоціальному, спеціально-кримінологічному й індивідуально-профілактичному рівнях;

– визнано перспективним для впровадження у правозастосовну практику підрозділів внутрішньої безпеки кращих антикорупційних практик заснованих на проактивній моделі діяльності раннього попередження та ризик-менеджменту, з наділенням таких підрозділів негласними, аналітичними, дисциплінарними та процесуальними повноваженнями, з правовою можливістю: залучення до перевірок громадськості, а до викриттів – інсайдерів; застосування фінансового моніторингу, поліграфа та прихованого аудіо-/відеоспостереження; використання методів профілактичного тестування на доброчесність (integrity testing); впровадження «аналітичного профілю ризику»;

– аналіз показників офіційної статистики упродовж 2019–2024 рр. дозволив встановити тенденції кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності

в органах Національної поліції (багатовекторність зниження реєстрації в умовах воєнного стану (до –42% у 2022–2023 рр.), що свідчить про суттєве зростання латентності (до 65–70%); територіальна диспропорція (близько 40% кримінальних протиправних проявів зафіксовано в Київській та Одеській областях)), а також обґрунтувати наявність трирівневої структури службової злочинності (верхній, середній, низовий), кожен із яких зумовлює вибір не лише галузевих, а й диференційованих (міжгалузевих) заходів запобігання;

– запропоновані загальносоціальні заходи запобігання з практичною реалізацією у *Програмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України*, яка передбачає консолідацію зусиль органів державної влади, місцевого самоврядування, правоохоронних структур, представників громадянського суспільства та населення загалом на засадах партнерства, відкритості та довіри; створення єдиного превентивного механізму, який об'єднує нормативно-правові інструменти і практичні дії, спрямовані на своєчасне виявлення та усунення причин і умов вчинення кримінальних правопорушень у службовій діяльності поліцейських, впровадження новітніх методик і технологій антикорупційного контролю й моніторингу професійної поведінки особового складу поліції, що уможливорює ранню діагностику криміногенних ризиків, запобігає виникненню організованих злочинних груп у поліції та створює належні передумови для формування високих стандартів службової етики й морально-психологічного клімату, які відповідають кращим європейським практикам і стандартам правоохоронної діяльності в демократичній державі;

– науково доведено доцільність запровадження до практики реалізації спеціально-кримінологічних та індивідуально-профілактичних заходів запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції системно-функціонального підходу, який базується на врахуванні взаємозв'язку і взаємозалежності інституційного та організаційного рівнів запобігання, дозволяючи здійснювати ранню діагностику криміногенних факторів і ризиків, впроваджувати інноваційні засоби контролю службової поведінки (електронні системи моніторингу прийнятих рішень, автоматизований облік переміщень і контактів співробітників), інтегрувати сучасні інформаційно-аналітичні технології та штучний інтелект у запобіжну діяльність поліції, що в комплексі гарантує значне посилення ефективності запобігання службовим правопорушенням, знижує рівень корупційних ризиків у правоохоронній діяльності та формує високі стандарти доброчесності працівників поліції, які відповідають міжнародним і європейським рекомендаціям щодо професійної етики та протидії корупції у державному секторі;

удосконалено:

– систематизацію кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції (кримінальні протиправні діяння безпосередньо пов'язані із службовим становищем, реалізуються у вигляді зловживання, перевищення повноважень, службової недбалості та підробки; носять суто корупційний характер – отримання неправомірної вигоди,

зловживання впливом тощо) як основних корупційних проявів й методологічного підґрунтя для розроблення кримінологічних заходів запобігання;

– методологічні підходи до наукового обґрунтування взаємозв'язку службових зловживань з іншими видами правопорушень, що вчиняються працівниками Національної поліції, потерпілими та зацікавленими особами, шляхом інтеграції кримінологічного, соціологічного та психодіагностичного аналізу, застосування синергетичного моделювання та багатофакторного кореляційного дослідження для виявлення механізмів співучасті й посилення запобігання корупційним та іншим службовим правопорушенням;

– систему знань щодо особливостей законодавства України щодо запобігання кримінальним правопорушенням, включивши критичний аналіз існуючих правових прогалин, порівняльно-правовий огляд європейських стандартів щодо розробки науково обґрунтованих рекомендацій із вдосконалення правового забезпечення запобігання кримінальним протиправним проявам серед працівників правоохоронних органів в умовах збройного конфлікту;

– розподіл детермінантів кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності серед працівників поліції на військові (умови воєнного стану, надмірне навантаження, нестача ресурсів), політичні (незавершеність реформи поліції, політична нестабільність), соціально-економічні (диспропорції у регіональному розвитку, низький рівень заробітних плат), організаційно-правові (управлінські недоліки, недостатній фінансовий контроль, повільна цифровізація службової діяльності) та морально-професійні (кадрові проблеми, низька мотивація та професійна підготовка працівників поліції, психологічні деформації, толерантність суспільства до корупції), що дозволило довести, що збройний конфлікт і запровадження воєнного стану значною мірою поглибили дію всіх без винятку детермінантів, зокрема через втрату кадрового потенціалу внаслідок мобілізації, психологічну втому, невпевненість у майбутньому, істотне зниження рівня соціального забезпечення і додаткове навантаження поліції не притаманними їй військовими й гуманітарними функціями, що створило принципово нові ризики вчинення службових правопорушень;

– концептуалізацію місця та ролі окремих суб'єктів безпеки (ДВБ, ДБР) у реалізації державної антикорупційної політики на засадах стратегії випередження, що передбачає застосування кримінологічного-розвідувальних заходів (профілактика кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності, їх виявлення, припинення та розкриття; здобуття та фіксація інформації про події, факти, діяльність, а також осіб та груп; оцінка ризиків і загроз) спрямованих на припинення або недопущення кримінальних протиправних діянь на стадії їх підготовки або вчинення;

дістали подальшого розвитку:

– наукове обґрунтування необхідності імплементації зарубіжного досвіду забезпечення законності в діяльності правоохоронних органів, зокрема щодо запобігання корупційним кримінальним правопорушенням у поліції, шляхом аналізу стандартів Ради Європи (GRECO), Європейського Союзу (Framework Decision щодо боротьби з корупцією у державному секторі), міжнародних

рекомендацій ООН і OECD, а також вивчення кращих практик організації незалежного зовнішнього нагляду за діяльністю правоохоронних органів (Independent Office for Police Conduct у Великій Британії, Bureau for Internal Affairs у США), функціонування спеціалізованих антикорупційних підрозділів (BVR у Нідерландах, IGPН у Франції), імплементації кодексів етики, механізмів whistleblowing та інших комплексних організаційних, освітніх, етичних і соціально-психологічних заходів, адаптація яких до умов України в період дії воєнного стану і розширення повноважень поліції забезпечує мінімізацію відповідних кримінальних проявів та відповідає сучасним європейським вимогам до правоохоронної діяльності;

– кримінологічна оцінка та характеристика поліцейського, який вчиняє кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності, з виокремленням соціально-демографічних, статусно-рольових, морально-психологічних характеристик, з розподілом на професійні групи (оперативні працівники, слідчі й дізнавачі, патрульні поліцейські) і за рівнем участі в організованих кримінальних схемах (керівники структурних підрозділів, виконавці та допоміжний персонал, зовнішні сприяючі суб'єкти, «випадкові» учасники), що дало змогу поглибити розуміння механізмів формування службової злочинності та її організаційних форм у Національній поліції України, уточнити роль керівників і зовнішніх суб'єктів як основних організаторів кримінальної активності, а також виконавців – як ресурсної бази, що забезпечує функціонування повсякденних злочинних практик, що особливо посилилось в умовах воєнного стану та збройного конфлікту, коли мобілізація досвідчених кадрів, залучення поліцейських до нетипових військово-гуманітарних завдань, збільшення рівня навантаження й морально-психологічне виснаження створили додаткові можливості для втягнення працівників поліції у злочинну діяльність та її латентизацію;

– наукове обґрунтування застосування методу «кримінологічної діагностики» як стратегічного інструменту запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності працівників Національної поліції, що дозволяє здійснювати ранню діагностику криміногенних ризиків, позбавлятися «сліпих» зон у кадровому відборі й моніторингу поведінки, формувати високі стандарти доброчесності та відкритості правоохоронної діяльності й включає: розширення практики поліграфологічних досліджень під час відбору кандидатів на службу та у ході службових розслідувань; удосконалення процедури добору кадрів із застосуванням психодіагностичних методик, що виключають допуск осіб із проявами недоброчесності; запровадження системної профілактичної ротації керівного складу з метою недопущення формування стійких корупційних зв'язків; розробку та імплементацію обов'язкових програм підвищення кваліфікації з антикорупційної етики та захисту прав людини; забезпечення невідворотності відповідальності через посилення відомчого контролю, активізацію підрозділів внутрішньої безпеки та оперативне реагування на кожний факт протиправної поведінки; підвищення прозорості та комунікації з громадськістю шляхом систематичного інформування особового складу й населення про виявлені правопорушення, публічного висвітлення результатів антикорупційних заходів і

функціонування анонімних «ліній довіри» для повідомлень про незаконні дії поліцейських;

– теоретичне обґрунтування доцільності та правової допустимості ідентифікації «ризикових» категорій працівників із негативними особистісними та професійними характеристиками, запровадження механізму своєчасного усунення чи переведення недоброчесних поліцейських, створення й підтримання кадрового резерву; організації індивідуального консультування та виховної роботи з групою ризику; впровадження комплексного фінансового й індивідуального контролю; цільового застосування поліграфологічних досліджень та інтеграції сучасних психологічних тренінгів й діагностики особистості з метою нейтралізації корупційних ризиків.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані висновки й пропозиції впроваджено у:

– *практичній діяльності правоохоронних органів України* – з метою розроблення та вдосконалення відомчих нормативно-правових актів, підготовки посібників, методичних рекомендацій (акт Департаменту внутрішньої безпеки Національної поліції України від 20 серпня 2025 р.);

– *освітньому процесі* – при підготовці лекцій, методичних рекомендацій, тестових завдань і дидактичних матеріалів з кримінології, кримінального права, оперативно-розшукової діяльності, а також під час проведення різних видів занять за відповідними дисциплінами в системі підвищення кваліфікації оперативних працівників, слідчих та детективів (акт Національної академії внутрішніх справ від 25 липня 2025 р. № 140-ОП).

Особистий внесок здобувача. Положення, що викладені у дисертації та виносяться на захист, розроблені автором особисто.

Публікації. За темою дисертаційного дослідження опубліковано: чотири статті у наукових фахових виданнях України та трьох тез доповідей та повідомлень на науково-практичних конференціях, зокрема:

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Вовченко Р. А. Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками поліції як об'єкт кримінологічного дослідження. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2024. Вип. 85 (5). Ч. 3. С. 241–247. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.3.38>

2. Вовченко Р. А. Іноземний досвід запобігання корупційним злочинам, що вчиняються поліцейськими. *Аналітичне-порівняльне правознавство*. 2024. Вип. 6. С. 723–728. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.06.120>

3. Вовченко Р. А. Причини та умови, що впливають на вчинення кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності працівниками поліції. *Європейський правничий часопис*. 2025. Вип. 9.

4. Вовченко Р. А. Кримінологічна оцінка та характеристика працівників поліції, які вчиняють кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2025. Вип. 90. Ч. 3. С. 241–247.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Вовченко Р. А. Кримінологічні заходи запобігання корупційним кримінальним правопорушенням серед працівників поліції. Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення: матеріали міжвідом. наук.-практ. кругл. столу (Київ, 2 листоп. 2023 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 104–107.

6. Вовченко Р. А. Детермінація професійної діяльності поліцейського в умовах воєнного часу. Кримінологічна теорія і практика: проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення : матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу (Київ, 7 листоп. 2024 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2024. С. 27–30.

7. Вовченко Р. А. Перспективи кримінологічної діяльності у запобіганні кримінальним правопорушенням в умовах воєнного стану. Протидія злочинності в умовах довготривалої війни: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 20 трав. 2025 р.). Х. : Юрайт, 2025. С. 256–262

Характеристика особистості здобувача. Народився 27 січня 1982 року у м. Богуслав Київської області. У 2003 році закінчив Херсонський юридичний інститут Національного університету внутрішніх справ й отримав кваліфікацію «спеціаліст» за спеціальністю «Правознавство», а у 2009 році – магістратуру Академії управління МВС України за спеціальністю правоохоронна діяльність.

3 липня 2003 р. – слідчий Богуславського районного відділу Головного управління МВС України в Київській області, а з 2010 по 2015 роки перебував на посадах старшого, головного оперуповноваженого в особливо важливих справах щодо протидії хабарництву управління оперативних розробок Департаменту протидії злочинності у сфері економіки МВС України. З 2015 р. по 2020 роки – головний оперуповноважений Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України. З липня 2020 року – працівник Державного бюро розслідувань.

За час праці зарекомендував себе дисциплінованим, грамотним та досвідченим працівником. Вимогливий до себе. До виконання посадових обов'язків ставиться сумлінно і ретельно, поставлені задачі виконує своєчасно та якісно. Закони, накази та інші нормативні документи, що регламентують діяльність адвокатури, знає і правильно застосовує їх у практичній діяльності. В роботі вміє виділити головне і спрямувати зусилля на виконання поставлених завдань. Дисциплінований. За характером спокійний, урівноважений. Правильно будує взаємовідносини в колективі, користується авторитетом серед колег.

Відповідально та сумлінно ставиться до виконання суспільно корисних та громадських доручень. Має добре розвинені комунікативні та організаторські здібності, цілеспрямований. Мови: українська, англійська. Автор 7 наукових публікацій з проблем запобігання кримінальних правопорушень.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Стил викладення в дисертації матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечують легкість і доступність їх сприйняття.

У результаті попередньої експертизи дисертації Вовченка Руслана Анатолійовича і повноти публікації основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Вовченка Руслана Анатолійовича на тему «Запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Вовченко Р.А. відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами й доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами й доповненнями від 31 травня 2019 року № 759) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

3. Рекомендувати дисертацію Вовченка Руслана Анатолійовича на тему «Запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Результати голосування присутніх на засіданні докторів та кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 12, проти – немає, таких, що утримались – немає.

**Головуючий –
професор кафедри кримінології та
інформаційних технологій
Національної академії внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент**

Віта ІВАЩЕНКО